

Christensonia vietnamica Haager 1993

Trong phiên họp tháng 9, năm 2011 của Hội Hoa Lan người Việt tại quận Cam, Hoa Kỳ, có nhiều cây lan đẹp lạ, nhưng có 2 cây được nhiều người chú ý đến nhất. Đó là cây Trúc Lan *Oerstedella schweinfurthiana* của anh Bùi Mạnh Hà (xin xem bài [Oerstedella](#)) và cây *Christensonia vietnamica* của anh Ngô Tạo.

Cây *Christensonia vietnamica* được trồng trong một chiếc chậu đất nung, rễ cây chằng chịt mọc theo lòng chậu. Toàn cây cao khoảng 60 phân, với 7 chùm hoa mỗi chùm 5-8 chiếc, hoa to 3-4 phân, lại thêm 3 nhánh nhỏ ở gốc, một nhánh cao 20 phân cũng đang có hoa. Đây là một kích thước khá lớn so với cây đầu tiên tìm được tại tỉnh Khánh Hòa với lời mô tả ở đoạn sau đây.

Cây lan này đã được đa số hội viên hiện diện bầu cho giải Lan Việt đẹp nhất tháng 9 trong số các cây:

Aerides odorata var. *alba*
Cymbidium aloifolium
Cymbidium erythrostyllum

Trong hình bên Chị Đặng Hoàng Mai, Hội trưởng gắn huy chương đặc biệt cho cây lan và bà Nguyễn Thoa, thân mẫu của anh Tạo thay mặt anh lên nhận phần thưởng cao quý này.

Anh Tạo cho biết anh trồng cây lan này từ 4 năm trước và lúc mua về chỉ cao khoảng 20 phân. Theo anh cây lan này trồng rất dễ, giống như trồng Vanda. Khi cây còn nhỏ, trồng với vỏ thông cỡ nhỏ, khi cây lớn đổi sang vỏ thông cỡ lớn hơn hoặc trồng trơ rễ trong chậu đất, như vậy không sợ bị thối rễ nhưng phải tưới thường xuyên hơn. Tại miền Nam California, vào mùa Đông nên để dưới mái che, nếu không sẽ bị thối lá, thối ngọn.

Vào mùa Hè tưới nước và bón phân như Vanda, tưới từ 2-4 lần một tuần, bón phân 2 lần một lần với loại 20-14-13.

Tìm hiểu về cây lan *Christensonia vietnamica*, đây là một cây lan đặc hữu của Việt Nam đã được Tiến sĩ Jiri Haager, Tiệp Khắc, công bố vào năm 1993 để vinh danh một chuyên gia về lan nổi tiếng trên thế giới: Tiến sĩ Eric Christenson, Hoa Kỳ, vừa mới qua đời. (Xin xem bài [Eric Christenson](#).)

Theo tài liệu công bố của Tiến sĩ Jiri Haager, cây lan này đã tìm được dọc theo con suối Ea Dong, trên cao độ 100 thước. Thân cao từ 7-30 phân, lá dài 6 phân, xếp hàng 2 bên, có từ 1-3 chùm hoa, mỗi chùm 3-5 hoa, thông thường là 4 với cánh hoa màu vàng xanh và chiếc lưỡi màu trắng, hoa nở từ tháng 4 đến tháng 8.

Dưới đây là bản sưu tầm của Hàn Châu Tín, Bà Rịa Việt Nam (cũng vừa mới qua đời, xin xem bài “Thi sĩ Hàn Châu Tín”) như sau:

Được công bố trên thế giới vào năm 1993 bởi tiến sĩ Haager (Viện hàn lâm khoa học Tiệp Khắc) và được đặt tên cho tiến sĩ Eric A. Christenson, một chuyên gia lan nổi tiếng về tông Aeridinae, nên có tên khoa học là Christensonia vietnamica.

Đây là giống lan đặc hữu của Việt Nam. Trong tự nhiên, mọc dọc theo suối Ea Dong tỉnh Khánh Hòa và các khe suối ở đèo Mang Yang tỉnh Gia Lai. Hoa lớn, phát hoa mang 4 hoa màu xanh lá cây sáng, môi có họng cùng màu cánh hoa, bờ môi có màu trắng. Hoa nở vào khoảng tháng 6-7, hoa lâu tàn.

Theo một số nhà sưu tập lan rừng thì hiện nay có 2 dạng cây: Cây lá ngắn và cây lá dài, đều cho hoa giống nhau.

Tên Việt của *Christensonia vietnamica*, hiện có 2 tên:

- Uyên Ương và Cù Lao Minh. Ở miền Nam một số người cũng gọi cây *Vanda pumila* là Uyên Ương.
- Theo một số tài liệu, cây này đã được các nhà chuyên môn về lan Việt Nam phát hiện 1984 và lần đầu tiên chỉ ra 2 hoa nên được đặt tên là Uyên Ương. (Do ông Nguyễn Thiện Tịch đặt trong Nguyệt San Hoa Cảnh 2/98.)
- Sau đó vào năm 1990, là một trong những cây đoạt giải nhất trong hội thi lan rừng. (Cây của ông Nguyễn Văn Để có biệt hiệu là Cù Lao Minh.)

*Tôi đặt là Thanh Lan là vì hoa có màu xanh thanh nhã, bờ môi màu trắng của hoa chập chờn trong gió trông giống như cánh cò trắng trên cánh đồng xanh. Tuy nhiên, đây chỉ là cách đặt tên theo cảm nhận riêng. Hiện cũng có cây địa lan *Cymbidium cyperifolium* có tên là Thanh Lan, nhưng không được trồng phổ biến ở miền Nam vì rất khó ra hoa.*

Theo tin tức lượm lặt đó đây trên Internet, năm 1997 chỉ có 7 cây lan này được xuất cảng ra ngoại quốc, nhưng năm 1998 có tới 4547 cây được xuất cảng với 93% tới Hoa Kỳ và phần còn lại tới Nhật Bản. Năm 1990 chỉ còn có 780 cây, với 62% tới Nhật Bản và 34% tới Hoa Kỳ. Năm 2000 với 52% tới Nhật Bản, 47% tới Đài Loan và 1% tới Thái Lan. Từ năm 2001, Việt Nam không xuất cảng hoa lan và từ 2002 cho đến cuối năm 2003, chỉ còn 92 cây xuất cảng sang Hoa Kỳ. Sau năm 2003, nhà cầm quyền VN không còn kê khai những cây lan xuất cảng nữa.

Những năm về sau, người ta tìm thấy khá nhiều cây này tại khu vườn Quốc gia Núi Chúa, thuộc huyện Ninh Hải - tỉnh Ninh Thuận (Phan Rang).

Về tên gọi, sách Phong Lan Việt Nam Tiên sĩ Trần Hợp (1998) cây này còn có tên gọi là Bạch Môi Trung. Ngoài ra còn có nhiều đề nghị với tên: Tiểu Huệ Đà, Bạch Thanh Lan, hay Thanh Ngọc Lan.

Như vậy không biết dùng tên nào cho cây này mới hợp tình hợp lý?

2011
Mặc Lan